

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/247116,Piotr-Majewski-Niemieccy-raubritterzy-i-grabiez-polskich-dobr-kultury.html>

05.09.2026, 08:00

Piotr Majewski: Niemieccy raubritterzy i grabież polskich dóbr kultury

Kradli dzieła sztuki w Generalnym Gubernatorstwie w sposób zorganizowany – przedstawiciele niemieckich elit, muzealnicy i historycy sztuki z profesorskimi tytułami. Polskie Państwo Podziemne reagowało na ten planowy zabór, dokumentując straty i przekazując raporty Rządowi RP na Uchodźstwie w celu przygotowywania przyszłych wniosków rewindykacyjnych.

[Kultura](#) [Okupacja niemiecka](#) [Zbrodnie niemieckie](#)

15.11

W projektach polskich dokumentów żądano, by Niemcy po klęsce zwróciły zrabowane dobra i odbudowały zniszczone zabytki pod kontrolą aliantów...

Celowego niszczenia oraz konfiskat dóbr państwa nieprzyjacielskiego zabraniała konwencja haska z 1907 r., nakazując równocześnie, by w czasie walk stosować środki niezbędne do oszczędzania zabytków – pod warunkiem że obiektów tych nie używano do celów wojskowych. Ochronie przez okupanta miał podlegać majątek instytucji zajmujących się edukacją, sztuką, nauką i kultem religijnym.

Kradzież w zgodzie z „okupacyjnym prawem”

Już 15 listopada 1939 r. Niemcy wydali rozporządzenie o „zajęciu” majątku państwa polskiego na obszarze Generalnego Gubernatorstwa, dopełnione 16 grudnia tego samego roku rozporządzeniem o „zajęciu” dzieł sztuki. Zeznający przed Sądem Okręgowym w Krakowie w lutym 1946 r. Adolf Szyszko-Bohusz oddał istotę okupacyjnego prawodawstwa, mówiąc, że było

„jaskrawym pogwałceniem prawa, a w szczególności artykułów 46 i 56 Regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej IV konwencji haskiej z 18 października 1907 [...], której Niemcy byli stroną. Moc prawną tych przepisów starali się juryści ze sztabu Franka sparaliżować przez czysto werbalne przemianowanie prywatnych oraz kościelnych dzieł i zbiorów sztuki na kulturalne dobro publiczne (*öffentlicher Kunstbesitz*), i dobro to [...] poddali generalnej konfiskacie »w celu spełnienia zadań publiczno-użytecznych«”.

Tymczasem 30 listopada 1939 r. prezydent RP na uchodźstwie wydał dekret o nieważności aktów prawnych władz okupacyjnych stanowiący, że

„wszelkie akty prawne i zarządzenia władz okupujących terytorium Państwa Polskiego, jeżeli wykraczają poza granice tymczasowej administracji okupowanym terytorium, są, zgodnie z postanowieniami IV Konwencji haskiej z 1907 roku o prawach i zwyczajach wojny lądowej, nieważne i niebyłe”.

Paulsen, Mühlmann i inni

Plany rabunku polskiego dziedzictwa kulturowego mają przedwojenną genezę, a do ich realizacji Niemcy przystąpili już we wrześniu 1939 r. z inicjatywy Stowarzyszenia Badawczo-Dydaktycznego

„Dziedzictwo Przodków” (*Forschungs- und Lehrgemeinschaft „Das Ahnenerbe”*). 23 września 1939 r. powołano *Kommando* kierowane przez profesora prehistorii Uniwersytetu Berlińskiego, a zarazem *Untersturmführera* SS Petera Paulsena – zaczęło ono działać na początku października na okupowanych terenach polskich, koncentrując się na instytucjach naukowo-badawczych. Równocześnie z upoważnienia Hermanna Göringa do dzieła przystąpił *Sturmbannführer* SS Kajetan Mühlmann, którego celem były przede wszystkim inwentaryzacja oraz konfiskata (*Sicherstellung*) najcenniejszych dzieł sztuki.

W skład „Arbeitsstabu” Mühlmanna weszli m.in.: Gustav Barthel, dyrektor *Stadtliche Kunstsammlungen* we Wrocławiu; Joseph Mühlmann, brat Kajetana, marszand i antykwariusz; Werner Kudlich, dyrektor *Reichsgau Museum* w Troppau (dziś: Opawa, Czechy); Erich Meyer i Günther Otto, kustosze *Städtische Kunstsammlungen* we Wrocławiu; Anton Krauss, bibliotekarz *Kunstakademie* w Wiedniu, oraz Karl Pollhammer z *Kunsthistorisches Museum* w Wiedniu.

Funkcję konsultantów pełnili m.in. Hans von Demel, kierownik działu egiptologicznego *Kunsthistorisches Museum* w Wiedniu; Dagobert Frey z wrocławskiego *Osteuropa-Institut*; Arthur Haberlandt, dyrektor *Museum für Volkskunde* w Wiedniu; Kurt Dittmer, dyrektor *Völkerkundemuseum* w Berlinie; Eduard Holzmair, kustosz w *Wiener Münzkabinett*; Josef Mader, dyrektor *Wiener Gobelinmanufaktur*, oraz Leopold Ruprecht, dyrektor *Waffensammlung* w *Kunsthistorisches Museum* w Wiedniu. Zespół ten uzupełniali wiedeńscy konserwatorzy: Ingeborg Spann, Eduard Kneisel, a także Franz Sochor.

Wypada więc zgodzić się z konkluzjami zeznań Władysława Tomkiewicza przed Sądem Okręgowym w Warszawie z maja 1946 r., że straty

„spowodowane przez Niemców [tak w oryginale] w dziedzinie kultury polskiej [...] były wynikiem zbrodniczej, świadomej i planowej działalności wszystkich władz państwowych niemieckich [...] w osobach wybitnych profesorów, muzealistów i konserwatorów”.

[Czytaj artykuł Piotra Majewskiego *Niemieccy raubritterzy i grabież polskich dóbr kultury* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Tekst pochodzi z numeru nr 9/2024 „Biuletynu IPN”](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Kultura, Okupacja niemiecka, Zbrodnie niemieckie

Artykuł

Żołnierze niemieccy wkraczający do gmachu Sukiennic - Muzeum Narodowego w Krakowie (fot. NAC)